

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ¹

Г. П. СКЛЯР, доктор економічних наук, професор;
Л. В. ДРОБИШ, кандидат економічних наук, доцент;
Л. І. ВИШНЕВЕЦЬКА, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Мета статті полягає у виявленні проблем обліку економічних показників розвитку туризму, а також визначенні напрямів їх удосконалення. Стаття присвячена дослідженню економічних показників розвитку сфери туризму в Україні та вдосконаленню методичних підходів їх обліку. **Методика дослідження.** Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу. **Результати.** Досліджено національну та міжнародну систему обліку економічних показників розвитку туризму. Окреслено основні проблеми та запропоновано напрями вдосконалення системи обліку економічних показників розвитку туризму. **Практична значущість результатів дослідження.** У статті обґрунтовано необхідність удосконалення системи обліку економічних показників розвитку туризму та виділення розділу «Туризм» у Національному класифікаторі видів економічної діяльності. Це сприятиме порівняльності показників розвитку туризму в Україні та зарубіжних країнах, а також дасть можливість визначити реальний внесок туристичної сфери в економічне зростання України. Основні наукові положення статті можна використовувати у практиці туристичних підприємств.

Ключові слова: сфера туризму, туристичний ринок, економічні показники розвитку туризму, валова додана вартість, імпорт туристичних послуг, експорт туристичних послуг.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Пріоритетний розвиток сфери внутрішнього туризму в умовах модернізації економіки України посилює увагу до наукового забезпечення розв'язання проблем його господарствотворення, має суттєве значення для покращення показників соціально-економічного розвитку окремих регіонів і країни загалом. Однак специфічність сфери туризму (об'єднує низку галузей: транспорт, зв'язок, готельне господарство, банки, сферу розваг тощо) зумовлює певні проблеми в отриманні економічної інформації для аналізу туристичної діяльності на всіх рівнях. Крім того, розбіжності в методиці обчислення окремих показників туристичної діяльності за національною і зарубіжною системою обліку не дають можли-

вості зробити обґрунтовані висновки щодо порівняльності тенденцій розвитку туристичного ринку на національному та світовому рівнях. У цьому зв'язку є потреба в обґрунтованості методичних підходів щодо розрахунку й обліку економічних показників розвитку сфери туризму, їх адаптованості з міжнародними методиками обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років з'явилася значна кількість публікацій, присвячених аналізу розвитку туристичного ринку на різних рівнях. Так, методичні підходи дослідження ринку туристичних послуг викладені в наукових працях О. О. Любіцевої [1], питанням конкуренції у сфері туризму присвячені наукові розробки І. С. Барчукова [2], а маркетингові аспекти функціонування ринку туристичних послуг вивчали Г. Р. Копець і Я. М. Клімковська [3].

¹ Стаття підготовлена в межах науково-дослідної роботи «Проблеми функціонування та розвитку сфери туризму в умовах модернізації економіки» (держ. реєстр. номер 0117U004715).

Алгоритм розрахунку показників ємності регіонального ринку, адаптований до сфери туризму, розглянула у своїх працях Т. І. Ткаченко [4], а кількісні характеристики туристичного ринку та способи їх визначення – Л. М. Шульгіна [5]. Економічним засадам дослідження ринку туристичних послуг присвячені наукові праці Л. І. Гонтаржевської [6], В. А. Квартального [7], А. Д. Чудновського [8]. Суттєвий внесок у розробку системи показників статистичного аналізу туризму зробили такі науковці: В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк [9], А. Р. Сараєв [10] та Г. А. Яковлев [11]. Однак, полемічним залишається питання виділення підприємств залежно від виду їх діяльності (надання туристичної послуги), які будуть належати саме до сфери туризму. Невизначеність у цьому питанні негативно впливає на достовірність показників розвитку сфери туризму. Відповідно облік показників розвитку туризму має здійснюватися на основі єдиної наукової методології, яка відповідає міжнародним правилам і стандартам. Зважаючи на це, удосконалення методичних підходів обліку економічних показників розвитку сфери туризму, їх гармонізація з міжнародними методиками обліку має важливе значення [12].

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження економічних показників розвитку сфери туризму в Україні та вдосконалення методичних підходів щодо їх обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У формуванні туристичних послуг беруть участь підприємства різних видів економічної діяльності. Найбільш вживана на сьогодні Міжнародна стандартна класифікація всіх видів економічної діяльності (ISIC) не передбачає розділу «Туризм», а виділяє розділи: «Готелі та ресторани», «Транспорт, складське господарство і комунікації». Український класифікатор видів економічної діяльності (КВЕД 2010) [13], розроблений на основі ISIC, також не виділяє туризм як окремий вид діяльності. У цьому документі виділено вісім секцій, які об'єднують підприємства, що надають послуги для туристів: «Оптова та роздрібна торгівля: ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів»; «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність», «Тимчасове розміщування й орга-

нізація харчування»; «Фінансова та страхова діяльність»; «Професійна, наукова та технічна діяльність»; «Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування»; «Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги»; «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок». Однак не всі підприємства названих видів діяльності на 100 % мають відношення до сфери туризму [12]. Отже, на сьогодні найбільш проблемним залишається облік економічних показників розвитку туризму.

Нині загальними показниками ефективності туристичної діяльності в Україні є: обсяги наданих туроператорами туристичних послуг; комісійні турагентів; витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг; чистий прибуток (збиток) туристичних підприємств. Як свідчать результати дослідження, за чинного в Україні обліку споживання послуг із розміщування, харчування і транспортних послуг неможливо виокремити частку цих послуг, які спожиті саме туристами. Тому у статистичній практиці України використовується система показників розвитку туризму, яка представлена у формі державного статистичного спостереження № 1-туризм (річна) «Звіт про туристичну діяльність» та форми № 1-КЗР (річна) «Звіт про діяльність колективного засобу розміщування». Так, у формі № 1-туризм усі показники фіксуються за видом туристичної діяльності суб'єкта: туроператор, турагент чи тільки екскурсійна діяльність. До загальноекономічних показників (I розділ) належать: середньооблікова кількість працівників та їх склад за рівнем профільної освіти, статтю, віком; доходи від надання туристичних послуг (без ПДВ), у тому числі доходи від екскурсійної діяльності. Для туроператорів окремо виділяється сума комісійних, агентських та інших винагород, а для турагентів ці дві суми доходів співпадають. Операційні витрати, зроблені суб'єктом туристичної діяльності на надання туристичних послуг, подаються в розрізі елементів операційних витрат. Згідно з чинним законодавством усі суб'єкти туристичної діяльності в розділі II форми № 1-туризм відображають інформацію про суму витрат на послуги сторонніх організацій, що використовуються під час виробництва туристичного продукту, загалом та за їх видами: на розміщування і проживання; на транспортне обслуговування; на харчування; на медичне, екскурсійне та ві-

зове обслуговування тощо. Розділ III форми № 1-туризм містить інформацію про кількість і вартість проданих туристичних путівок (ваучерів) туроператорами й турагентами та кількість туроднів за реалізованими путівками в розрізі внутрішнього, в'їзного та виїзного туризму. У цій формі також наводяться показники про кількість обслугованих туристів (без екскурсантів) із розподілом за країнами світу для зовнішніх турів і за метою поїздки [12].

Отже, вищеперелічені показники форми № 1-туризм піддаються обліку й не вимагають експертних оцінок, що є позитивним. Однак, збір та оприлюднення цієї інформації здійснюється окремо в розрізі туроператорів та турагентів юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців. Туристи, які подорожують самостійно й не звертаються за послугами до туристичних фірм, не підлягають обліку. Це ускладнює міжнародні порівняння, оскільки в європейських країнах облік ведеться в цілому.

Показниками ефективності туризму в європейських країнах є позитивна динаміка туристських витрат із міжнародного та внутрішнього туризму. У системі національних рахунків передбачено допоміжні рахунки з туризму, за якими обчислюють туристські витрати в'їзних і внутрішніх туристів у даній країні, а також туристські витрати виїзних туристів в інших країнах. Тобто ведеться облік міжрегіональної і міжнародної міграції грошей. Очевидно, що можливість такого банківського обліку є наслідком значного поширення безготівкових розрахунків.

Уважається, що економічно значущими групами показників розвитку туризму для України в цілому є: обсяг туристського споживання (обчислюється за Методикою розрахунку обсягів туристичної діяльності [14], не публікується офіційною статистикою); зайнятість у сфері туризму. Проте, за даними офіційної статистики можна визначити обсяг експорту та імпорту послуг, пов'язаних із подорожами, і умовно одержати частку ВВП, створеного у сфері туризму для виконання міжнародних порівнянь. Адже міжнародна система показників передбачає визначення розрахункового обсягу ВВП, створеного у сфері туризму, облік експорту та імпорту туристичних послуг. При цьому слід зазначити, що в офіційній статистиці України використовують показник валового внутрішнього продукту (ВВП) та валової доданої вартості (ВДВ). Для економіки в цілому використовують показник ВВП, оцінений у ринкових цінах, а для видів економічної діяльності – ВДВ, оцінену в основних цінах. Так, приблизну оцінку валової доданої вартості (ВДВ), виробленої у сфері туризму України, та її частки в загальному обсязі ВДВ можна дати на основі показників, наведених у розділі 11 «Національні рахунки» статистичного щорічника України. Однак показники цього розділу завжди публікуються із запізненням на один рік. За деякими оцінками, цей показник в Україні не перевищує 1 %.

У табл. 1 наведені дані про частку окремих видів діяльності, пов'язаних із туризмом, у формуванні ВДВ України за 2013–2014 рр.

Таблиця 1

Валова додана вартість за видами діяльності, пов'язаними з туризмом в Україні у 2013–2014 рр. [15]

Вид діяльності	2013 р.		2014 р.	
	ВДВ у фактичних цінах, млн грн	частка у процентах до загального обсягу ВДВ	ВДВ у фактичних цінах, млн грн	частка у процентах до загального обсягу ВДВ
Тимчасове розміщування й організація харчування	11 540	0,86	9 927	0,72
Мистецтво, спорт, розваги й відпочинок	133 44	1,00	12 339	0,89
Усього вироблено ВДВ в основних цінах	1 336 364	100,00	1 382 719	100,00

Як свідчать показники табл. 1, частка двох видів діяльності (тимчасове розміщування й організація харчування та мистецтво, спорт,

розваги й відпочинок) у ВДВ не перевищує 2 %.

Для оцінки частки туризму у створенні ВДВ нами зовсім не врахована діяльність транспор-

ту та зв'язку через незначну частку цих послуг в обслуговуванні туристів. Крім того, виділити обсяг ВДВ, вироблений транспортом у сфері туризму, практично неможливо, оскільки у «Статистичному щорічнику України за 2015 рік» окремо не показано ВДВ, вироблену у сфері пасажирських перевезень, а за позицією «транспорт в цілому», наведено дані разом із складським господарством, поштовою та кур'єрською службою.

Динаміку ВДВ, створеної у сфері туризму, вивчають як у діючих, так і в порівнянних цінах. Так, для дослідження динаміки цін на послуги, вироблені закладами тимчасового розміщення й організації харчування, у сфері мистецтва, розваг і відпочинку необхідно використовувати зведені по країні індекси цін. Індекси цін на вищевказані види послуг містяться в розділі 13 «Ціни» статистичного щорічника України (табл. 2).

Таблиця 2

Індекси цін на послуги з відпочинку й культури та ресторанів і готелів у 2013–2015 рр. [15]

Вид діяльності	Індекси цін у процентах до попереднього року		
	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Відпочинок і культура	99,7	110,7	142,7
Ресторани та готелі	101,9	106,7	124,3

Як показали результати дослідження, порівнянність показників туристичної діяльності в Україні з показниками обліку в європейських країнах унеможливує те, що туристські витрати обліковуються за різними методиками. Зокрема, показники доходів від реалізації путівок, що визначаються за вітчизняною методикою, не відображають реальних витрат відповідних груп туристів, оскільки не всі путівки продаються за умовою «все включено». Показники туристських витрат, що наводяться в зарубіжній статистиці, включають витрати на пасажирському транспорті, іноземних туристів на території

країни, що їх приймає, та вітчизняних туристів за кордоном, що дає змогу визначити сальдо зовнішньоторговельного балансу за даним видом послуг:

$$C_{\text{ТБ}} = E_{\text{ТП}} - I_{\text{ПТ}},$$

де $C_{\text{ТБ}}$ – сальдо торгового балансу за послугами з туризму;

$E_{\text{ТП}}$ – експорт послуг із туризму;

$I_{\text{ПТ}}$ – імпорт послуг із туризму.

Обчислити цей показник в Україні можна за даними розділу 22 «Зовнішньоекономічна діяльність» статистичного щорічника України (табл. 3).

Таблиця 3

Показники експорту-імпорту послуг, пов'язаних із туристичною діяльністю у 2015 році [15] (млн дол. США)

Показник	Експорт	Імпорт	Сальдо
Послуги, пов'язані з подорожами	200,9	597,6	-396,7
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні	15,8	8,3	+ 7,5
Разом	216,7	605,9	-389,2

Оскільки виїзний туризм в Україні переважає над в'їзним, то сальдо торгового балансу за даним видом послуг пасивне. Отже, зовнішня торгівля туристськими послугами неефективна, адже українські туристи витрачають за кордоном валюти на 389,2 млн дол. США більше, ніж іноземні туристи в Україні.

За нашою оцінкою, за умови, що загальний обсяг ВВП у 2015 р. за попередніми оцінками становить 1 979 458 млн грн [15], а середньорічний офіційний курс гривні до долара США у 2015 р. становив 21,84 грн за 1 дол., втрати ВВП в Україні через пасивний торговий баланс за послугами, пов'язаними з подорожами, становили:

$$\frac{-389,2 \cdot 21,84}{1979458} 100 = -0,43 \%$$

Оскільки економічне зростання окремих регіонів України та країни загалом значною мірою залежить від рівня зайнятості економічно активного населення, то розвиток сфери туризму має сприяти зростанню зайнятості. На сьогодні оцінку рівня зайнятості населення у сфері туризму

можна провести на основі показників офіційної статистики, які містяться в розділі «Ринок праці» статистичного щорічника України. Так, за даними табл. 4 можна зробити висновок, що у 2015 р. число зайнятих на підприємствах тимчасового розміщування й організації харчування становило 1,69 %, а на підприємствах сфери мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – 1,26 % від загального числа зайнятих в Україні.

Таблиця 4

Зайняте населення України за видами економічної діяльності у 2013–2015 рр. [15]

Вид діяльності	Роки			2015 р. у % до	
	2013	2014	2015	2013 р.	2014 р.
Усього зайнято, тис. осіб	19 314,20	18 073,30	16 443,20	85,10	91,00
З них:					
1) тимчасове розміщування й організація харчування:					
- тис. осіб	328,90	309,10	277,30	84,30	89,70
- частка у загальній кількості зайнятих, %	1,70	1,71	1,69	x	x
2) мистецтво, спорт, розваги й відпочинок:					
- тис. осіб	226,50	221,20	207,90	91,80	94,00
- частка у загальній кількості зайнятих, %	1,17	1,22	1,26	x	x

Отже, у 2015 р. близько 3,0 % зайнятого населення в Україні приходилося на ці два види економічної діяльності. Разом із тим обчислені нами показники є не досить точними, оскільки в показник зайнятості не включаються зайняті у сфері транспорту та зв'язку, що пов'язано з туризмом, та можуть частково включатися зайняті, які не мають відношення до сфери туризму. Уточнення показників можна здійснити розрахунковим шляхом, але показник буде умовним і відрізнятиметься від офіційних публікацій, виконаних за КВЕД.

Отже, вищевикреслені невідповідності щодо обліку результатів діяльності підприємств сфери туризму в Україні та зарубіжних суб'єктів туристичної діяльності призводять до значних труднощів в оцінці результатів їх діяльності. Відповідно нагальним залишається питання вдосконалення не лише системи показників статистичного обліку результатів діяльності підприємств сфери туризму України, але й узгодження методик розрахунку обсягів реалізації туристичного продукту з метою їх гармонізації з міжнародними стандартами. Крім цього, відсутність чітко виді-

леного розділу «Туризм» у Національному класифікаторі видів економічної діяльності не дає можливості визначити реальний внесок туристичної сфери в економічне зростання нашої країни. Тому, на нашу думку, необхідно чітко виділити види економічної діяльності за КВЕД-2010, які в сукупності формують сферу туристичних послуг, а залежно від цього має розроблятися і статистична звітність для отримання інформації про обсяги наданих послуг саме суб'єктів сфери туризму [12].

Оцінку соціально-економічної ефективності розвитку туризму можна буде здійснювати за умови використання відповідних сукупних базових показників, визначених і розрахованих спеціально. Уважаємо, що для оцінки стану та динаміки розвитку туризму слід використовувати систему показників, яка б урахувала рівні проведення дослідження, а саме: міжнародний, національний чи регіональний.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Отже, повнота обліку й обґрунтованість методики розрахунку економічних показників розвитку туризму забезпечать

достовірність їх оцінки та надають можливість реально оцінити внесок сфери туризму в економічне зростання України. Крім того, удосконалення методичних підходів щодо розрахунку економічних показників розвитку туризму забезпечить порівнянність рівня розвитку сфери туризму в Україні та зарубіжних країнах.

Разом із тим стрімкі темпи розвитку національного й міжнародного туристичного ринків зумовлюють потребу в подальшому дослідженні проблем обліку показників розвитку туризму, зокрема, удосконаленні й гармонізації методичних підходів щодо обліку економічних показників розвитку туризму в Україні та зарубіжних країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – 3-тє вид., перероб. та допов. – Київ : «Альт-прес», 2006. – 436 с.
2. Барчуков И. С. Методы научных исследований в туризме : учеб. пособие для вузов / И. С. Барчуков. – Москва : Издательский центр «Академия», 2008. – 224 с.
3. Копець Г. Р. Маркетингові аспекти діяльності туристичних кластерів в Україні / Г. Р. Копець, Я. М. Клімковська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». – 2012. – № 749. – С. 424–428.
4. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та допов. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.
5. Шульгіна Л. М. Маркетинг підприємств туристичного бізнесу : монографія / Л. М. Шульгіна. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 579 с.
6. Гонтаржевська Л. І. Ринок туристичних послуг в Україні : навч. посіб. / Гонтаржевська Л. І. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.
7. Квартальнов В. А. Теория и практика туризма / Квартальнов В. А. – Москва : Финансы и статистика, 2003. – 672 с.
8. Туризм и гостиничное хозяйство : учебник / под ред. Чудновского А. Д. – 2-е изд. перераб. доп. – Москва : ЮРКНИГА, 2005. – 448 с.
9. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку : монографія / [В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов та ін.] ; за заг. ред. проф. В. Г. Герасименка. – Одеса : Астропринт, 2013. – 304 с.
10. Сараев А. Р. О показателях статистики туризма / Сараев А. Р. // Вопросы статистики. – 2007. – № 9. – С. 39–43.
11. Яковлев Г. А. Экономика и статистика туризма : учеб. пособие / Г. А. Яковлев. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : Издательство РДЛ, 2004. – 376 с.
12. Скляр Г. П. Проблеми гармонізації показників розвитку сфери туризму в Україні з міжнародними стандартами / Г. П. Скляр, Л. В. Дробиш, Л. І. Вишневецька // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Модернізація економіки в умовах зростання суспільної свідомості: людинорозмірність, духовність, партнерство, кооперація» (1 листопада 2016 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2016. – С. 185–190.
13. Національний класифікатор України: класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 № 530 від 29.11.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ubc.ua/Links/codes_ua2.html (дата звернення: 8.01.17). – Назва з екрана.
14. Про затвердження Методики розрахунку обсягів туристичної діяльності [Електронний ресурс] : Наказ Державної туристичної адміністрації України, Державного Комітету статистики України від 12.11.2003 № 142/394. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 8.01.17). – Назва з екрана.
15. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 8.01.17). – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Liubitseva, O. O. (2006). *Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty) [Tourism market (geospatial aspects)]*. (3-rd ed. rev.). Kyiv : «Altpres» [in Ukrainian].
2. Barchukov, Y. S. (2008). *Metody nauchnykh yssledovanyi v turyzme [Methods of scientific research in tourism]*. Moscow: Yzdatelskyi tsentr «Akademyia» [in Russian].
3. Kopets, H. R. & Klimkovska, Ia. M. (2012). Marketynhovi aspekty diialnosti turystychnykh klasteriv v Ukraini [Marketing aspects of the tourism cluster in Ukraine]. *Visn. Nats. un-tu «Lviv. politekhnik» – Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»*: Collected papers, (749), (pp. 424–428) [in Ukrainian].
4. Tkachenko, T. I. (2009). *Stalyi rozvytok turyzmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu [Sustainable tourism development: theory, methodology, business realities]*. (2-nd ed. rev.). Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].
5. Shulhina, L. M. (2005). *Marketynh pidpriemstv turystychnoho biznesu [Marketing tourism business enterprises]*. Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].
6. Hontarzhavska, L. I. (2008). *Rynok turystychnykh posluh v Ukraini [Tourism market in Ukraine]*. Donetsk : Skhidnyi vydavnychyi dim [in Ukrainian].
7. Kvartalnov, V. A. (2003). *Teoriia y praktyka turyzma [Theory and practice of tourism]*. Moscow : Fynansy i statystyka [in Russian].
8. Chudnovskiy, A. D. (Ed.). (2005). *Turyzm i hostynnychoe khoziaistvo [Tourism and hospitality]*. (2-nd ed. rev.). Moscow : YuRKNYHA [in Ukrainian].
9. Herasymenko, V. H., Halasiuk, S. S. & Nezdoimov, S. H. et al. (2013). *Rynky turystychnykh posluh: stan i tendentsii rozvytku [Tourism market: state and development trends]*. V. H. Herasymenko (Ed.). Odesa : Astroprint [in Ukrainian].
10. Saraev, A. R. (2007). O pokazateliakh statystyky turyzma [About indicators of tourism statistics]. *Voprosy statystyky – Problems of Statistics*, 9, 39–43 [in Russian].
11. Jakovlev, G. A. (2004). *Jekonomika i statistika turizma [Economics and Tourism Statistics]*. (2-nd ed. rev.). Moscow : Izdatelstvo RDL [in Russian].
12. Skliar, H. P., Drobysh, L. V. & Vyshnevetska, L. I. (2016). Problemy harmonizatsii pokaznykiv rozvytku sfery turyzmu v Ukraini z mizhnarodnymi standartamy [Problems harmonization of development indicators of tourism in Ukraine with international standards]. Proceedings from *Vseukrainska naukovo-praktychna internet-konferentsiia «Modernizatsiia ekonomiky v umovakh zrostannia suspilnoi svidomosti: liudynorozmirmnist, dukhovnist, partnerstvo, kooperatsiia» – Materials of the All-Ukrainian scientific internet conference «Modernization of the economy in terms of growth of public consciousness: liudynorozmirmnist, spirituality, partnership, cooperation»* (pp. 185–190). Poltava: PUET [in Ukrainian].
13. Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy: klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti DK 009:2010 № 530 vid 29.11.2010 r. [National qualifier Ukraine: classification of economic activities DK 009: 2010 number 530 of November 2010]. (2010). Retrieved from http://www.ubc.ua/Links/codes_ua2.html (accessed 8 January 2017) [in Ukrainian].
14. Pro zatverdzhennia Metodyky rozrakhunku obsiahiv turystychnoi diialnosti: Nakaz Derzhavnoi turystychnoi administratsii Ukrainy, Derzhavnoho Komitetu statystyky Ukrainy vid 12.11.2003 r. № 142/394 [On approval of the method of calculating the volume of tourism: Order of the State Tourism Administration of Ukraine, the State Committee of Statistics of Ukraine dated November 12 2003 № 142/394]. Retrieved from www.zakon.rada.gov.ua (accessed 8 January 2017) [in Ukrainian].
15. Ofitsiynyi veb-sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The official website of the State Statistics Service of Ukraine]. www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua (accessed 8 January 2017) [in Ukrainian].

Г. П. Скляр, доктор экономических наук, профессор; **Л. В. Дробыш**, кандидат экономических наук, доцент; **Л. И. Вишневецкая**, доцент (Высшее учебное заведение Укопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Совершенствование показателей развития сферы туризма в условиях модернизации экономики.**

Аннотация. Цель статьи заключается в выявлении проблем учета экономических показателей развития туризма, а также определении направлений их совершенствования. Статья посвящена исследованию экономических показателей развития сферы туризма в Украине и совершенствованию методических подходов их учета. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: анализа и синтеза, систематизации и обобщения, диалектического подхода. **Результаты.** Изучены национальная и международная системы учета экономических показателей развития туризма. Определены основные проблемы системы учета экономических показателей развития туризма, предложены направления ее совершенствования. **Практическая значимость результатов исследования.** В статье обоснована необходимость совершенствования системы учета экономических показателей развития туризма и выделения раздела «Туризм» в Национальном классификаторе видов экономической деятельности. Это будет способствовать сопоставимости показателей развития туризма в Украине и зарубежных странах, а также даст возможность определить реальный вклад туристической сферы в экономический рост Украины. Основные научные положения статьи можно использовать в практике туристических предприятий.

Ключевые слова: сфера туризма, туристический рынок, экономические показатели развития туризма, валовая добавленная стоимость, импорт туристических услуг, экспорт туристических услуг.

G. Skliar, Dc. Econ. Sci., Professor; **L. Drobysch**, Can. Econ. Sci., Docent; **L. Vishnevetska**, Docent (Poltava University of Economics and Trade). **Perfecting indicators of development of tourism industry in the conditions of the modernization of economy.**

Annotation. Purpose. It is to identify the problems of accounting of economic indicators of tourism development, as well as determining the directions of their improvement. The article investigates the economic indicators of tourism development in Ukraine and the improvement of methodological approaches of their account. **Methodology of research.** The objectives of the article implemented by using the following general and specific research methods: analysis and synthesis, systematization and generalization, dialectical approach. **Findings.** Investigated national and international accounting system of indicators of tourism development. The main problems and suggest ways of improving the accounting system of economic indicators of tourism development. **Practical value.** The article substantiates the need to improve the accounting system of economic indicators of tourism development and highlight the section "Tourism" in the National Classification of Economic Activities. This will facilitate the comparability of the development of tourism in Ukraine and abroad, and will provide an opportunity to identify the real contribution of the tourism sector to the economic growth of Ukraine. The basic scientific positions of Articles can be used in the practice of tourism enterprises.

Keywords: tourism industry, tourist market, economic indicators of tourism development, gross value added, import of tourist services, export of tourist services.

Стаття надійшла до редакції 18. 01. 2017 р.